

Valeč

Kraj: Karlovarský

Správní obvod: Karlovy Vary

Nadmořská výška: 533 m n. m.

Počet obyvatel: 338

Adresa URL: www.valec.cz

Okres: Karlovy Vary

GPS souřadnice: 50.174132N, 13.254563E

První pís. zmínka: 1337 (686 let)

PSČ: 364 55

Památky a zajímavosti Valeč

Valeč je městečko bohaté na kulturní památky. Mnoho z nich stále čeká na náročné rekonstrukce. V roce 2008 byly do zámecké zahrady opět umístěny rekonstruované plastiky Matyáše Brauna. Opraven je také kostel svatého Jana Křtitele na náměstí.

Zámek

První zmínka výslovně zmiňující zámek je z roku 1526, kdy byl pravděpodobně vystavěn pozdně gotický hrad Jakubem Kyšperským z Vřesovic. Roku 1585 bylo sídlo přestavěno Václavem Štampachem ze Štampachu na pozdně renesanční zámek, jehož podoba není známa. V letech 1695-1712 došlo k velkorysému baroknímu přestavbě za Jana Kryštofa Kagera ze Štampachu. Zámek byl přestavěn na čtyřkřídlou dvoupatrovou budovu kolem obdélníkového dvora. Hlavní průčelí bylo členěno rizality a pilastry a mělo dvě hranolové věže v rozích. Roku 1870 byl zámek upraven v novorenesančním stylu a v letech 1895-1896 novobarokně. V interiérech se nachází hlavní sál s Braunovou pozdně barokní štukovou výzdobou vytvořenou ve 30. letech 18. stol. Malby byly provedeny technikou „al fresco“. Od zestátnění roku 1945 zámek značně chátrá. Největší ránu však utrpěl při požáru 2.4.1976, kdy kompletně vyhořel. Až v roce 1995 dochází k razantnější rekonstrukci. Roku 1999 je dokončena celková oprava vnějších fasád. Nyní intenzivně probíhá obnova interiérů a příprava na zpřístupnění zámku.

Konírna

Další zajímavostí je ranně barokní hospodářské stavení - konírna. Při terénních úpravách souvisejících s tvorbou barokní zahrady byla stavba z jedné strany zasypana do úrovně patra.

Hospodářská budova

Ranně barokní stavba, na konci 19. století novorenesančně upravena. V přízemí je prostorná hala odlehčená litinovými sloupy, původně sloužící k ustájení jezdeckých koní.

Skleník

Stavba ocelo-litinové konstrukce s vysokou kopulí a podélnou lodí dominující hlavnímu vjezdu do zámku. Kopule i loď skleníku byly v roce 1996 restarurovány. Jedná se o jednu z nejhezčích staveb svého druhu v západních Čechách.

Kočárovna

Na konci 19. století byla (pravděpodobně na základech staršího barokního objektu) postavena kočárovna s novorenesanční sgrafitovou výzdobou.

Kostel Nejsvětější Trojice

Před zámkem, na plošině u silnice, stojí barokní kostel Nejsvětější trojice. Barokní centrální stavbu nechal postavit Jan Kryštof Kager ze Štampachu v letech 1710 - 1728. Stavitelem kostela byl, dnes téměř zapomenutý stavitel Šporkovy doby, Giovanni Antonio Bionni Rossa, štampachovský architektus. Na Valči se poprvé objevuje v doprovodu Jana Kryštofa Kagera ze Štampachu a stává se polírem jeho tehdejšího architekta Francesca Barelliho, autora barokní přestavby zámku. Po smrti Barelliho nastupuje na jeho místo. Stavby Bianna Rossy na tehdejších Valečském panství, jsou patrně jeho jediné stavební realizace u nás. Umírá ve Valči roku 1732. Po stranách čtvercové lodi s trojboce zakončeným presbytářem stojí dvojice hranolových věží, v jejichž přízemí je sakristie a v patrech oratoře. Hlavní prostor je sklenut mohutnou kopulí s osmibokou lucernou. Kopule byla v 50. letech nevhodně opravena. Trojdílné průčelí vrcholí štítem s volutovými křídly, v nice štítu je umístěna socha Madony. Vrchol a strany štítu zdobí sochy světců. V nikách presbitáře jsou sochy sv. Jana Křtitele a sv. Šebestiána. Hlavní průčelí, je stejně, jako fasáda členěno pilastry s ozdobnými hlavicemi z červeného pískovce. V ose presbytáře je klasicistní přístavek z roku 1840.

Interiér kostela, zejména oltářní obrazy a figurální výzdoba oltářů, jsou velmi poničeny řáděním zlodějů a vandalů. Naopak zachovalé jsou dobové intarzované lavice a stejně zdobená zpodobnice. Velmi hodnotné jsou barokní varhany zhotovené pro zdejší kostel pražským varhanářem Leopoldem Spiegelem kolem roku 1720. Roku 1994 zubem času poničené varhany zdarma pan Nans Ritter zpravil. K různým příležitostem se zde donedávna pořádaly varhanní koncerty. V současné době je kostel před rozsáhlou rekonstrukcí a veřejnosti nepřístupný.

Sloup Nejsvětější Trojice

Sloup stojí před kostelem Nejsvětější Trojice. Vzniká současně s dokončovacími pracemi na kostele. Jeho stavbou plní Jan Ferdinand Kager Globen poslední vůli své manželky, která nečekaně umírá roku 1727 v Dolní Falci. Byl zhotoven roku 1730 zřejmě podle návrhu arch. F.M.Kaňky, autorství je připisováno Antonínu Braunovi, synovci Matyáše Bernarda Brauna. Sloup se skládá z mohutného trojbokého soklu, na němž stojí vysoký obelisk. Spodnímu hranolu jsou představené tři samostatné sokly se sochami sv. Ludmily, sv. Vojtěcha a sv. Prokopa. Na rozích horní části soklu jsou sochy sv. Václava, sv. Víta a na protilehlé straně socha sv. Jana Nepomuckého. Nad nimi v čele soklu socha Madony a nad ní už kolem obelisku sochy Krista a Boha Otce.

Sloup Nejsvětější Trojice je stejně jako interiér kostela značně poničen rukou vandalů a zlodějů. V současné době jsou sochy v rekonstrukci.

Koupadlo

Nádrž barokizujícího tvaru z konce 19. století.

Teatron

Hluběji v parku najdeme tzv. teatron, tedy stavbu, jež kopíruje úbočí kopce a je určena pro divadelní a hudební produkce pod širým nebem. Původně se tímto názvem označuje hlediště antického divadla, přeneseně seskupení soch v určitém výjevu. Teatron byl častou součástí barokních francouzských a italských zahrad. Teatron byl postaven na konci 19. století, při celkové přestavbě zámeckého parku z barokního stavu na přírodně krajinářský park. Stupně teatronu byly osazeny částmi z původní parkové výzdoby. Uprostřed spodního stupně je erb Štampachů, vytesaný z červeného pískovce, který

původně zdobil, spolu s dalšími prvky ze stejného materiálu, fasádu průčelí zámku. Vzhledem k umístění sousoší, hraběte Šporka, (s ním spolupracoval M. B. Braun) které je na původním místě, zde můžeme předpokládat výskyt podobné stavby už v baroku.

Iluzivní brána (propyleje)

Je součástí původní barokní architektury. Uzavírá hlavní osu zámecké zahrady, která probíhala od průčelí zámku mezi teatronem a sousoším hraběte Šporka přes bránu lesním průsekem na vrchol kopce k romantické vyhlídce s uměle vytvořeným rybníčkem. Sestává se ze čtyř bloků s bohatou štukovou výzdobou. Ve výklencích byly sochy, z nichž je jedna zazděna v nejspodnějším stupni teatronu. Mezery vyplňovalo mřížoví napodobující brány. V letní jízdárně před branami se pořádají kulturní akce.

Kaskáda

V parku se kdysi skrývala i kaskáda .Byla jedinečným dílem baroka na našem území. Celá byla sestavena z pískovcových kvádrů a velmi bohatě sochařsky vyzdobena. Na vrcholu třemi mohutnými z červeného pískovce vytesanými chrličů v podobě vodních nestvůr a sousoším vodních božstev. Kaskáda byla pravým technickým divem. Voda byla přiváděna vzlakem z kopce Filiře vzdáleného asi 3 km dřevěným potrubím nad kaskádu. Voda napájela umělé nádrže vytesané ve skalnatém podloží nad kaskádou. Voda byla na kaskádu pouštěna jen příležitostně na znamení. Jinak napájela všechny kašny postupně řazené v areálu a v městečku. Koncem 19. století byla spolu s celou zbylou barokní výzdobou parku rozebrána a její části byly použity při stavbě teatronu, opravě zámku a na dalších místech v areálu. Chrliče v podobě stylizovaných delfínů a těleso posledního dochovaného stupně jsou sneseny a vystaveny u objektu správy zámku.

Letohrádek

Původně barokní stavba s věží, v přízemí se nachází sál se zdobeným krbem. Strop sálu je zdoben štuky, které znázorňují čtvero ročních období. Pod malbou, na stěnách sálu a přísálí vystupuje původní barokní výzdoba. V suterénu jsou klenuté sklepy, přístupné vřetenovým schodištěm věže a z aleje v úrovni terénu. Sklepy sloužily zřejmě jako příruční kuchyně.

V 19. století byl letohrádek novogoticky upraven. V současnosti je to však nepřístupná žalostná ruina, která už od pohledu vypadá, že její dny jsou sečteny - možná by se dalo dostat dovnitř, ale rozhodně to není bezpečné ani příliš moudré.

Obelisk

Je zhotoven z červeného pískovce. Nápis na soklu je značně poničen erozí. Předpokládá se, že byl zhotoven na konci 19. století v souvislosti s úpravou zahrady Thurna Valsassina.

Socha "Památník hraběte Šporka"

Do parku byla umístěna roku 1733. Socha připomíná jeho návštěvu ve Valči. Autorem sochy je synovec Matyáše Bernarda Brauna - Antonín Braun.

Kostel Narození svatého Jana Křtitele

Farní kostel Narození svatého Jana Křtitele je umístěn v pomyslném těžišti téměř trojúhelníkového Trhového náměstí ve Valči. Terén náměstí vzhledem k východu zřetelně klesá a tak má západní průčelní věž zcela dominantní postavení. Jednolodní stavba s osmibokým presbytářem, Pohřební kaplí a kaplí Božího hrobu. Vpravo se nachází sakristie a nad ní a patře

oratorium. Na západní straně hranolová věž s dřevěnou nástavbou zvonice a ochozem věžníka. V interiéru renesanční Pohřební kaple Štampachů je dochován epitaf a cenný soubor 11 štampachovských náhrobníků ze 17. století, které jsou začleněny do seznamu Státních kulturních movitých památek. Složitý půdorys kostela vznikl postupnými přístavbami - severní část lodi je románská nejspíše z pol. 13. stol., pravoúhlá část původního presbytáře je gotická, věž a Pohřební kaple jsou renesanční, kaple Božího hrobu a chór pocházejí z rozhraní 17. a 18. století. Při barokizaci lze předpokládat shodného architekta jako u novostavby zámeckého kostela, jím měl být G. A. Biana Rossa. Ke konci 19. století byly fasády upraveny s použitím novobarokních prvků. Až do konce 16. století se kolem kostela nacházel hřbitov. V barokním období byly na terasu před jižní průčelí umístěny sochy světců sv. Jana Nepomuckého, sv. Jana Křtitele a sv. Antonína Paduánského. Nejzajímavější výtvarnou součástí výzdoby kostela jsou nástrovní malby zpočátku 17. století. Hlavní oltář pochází z 18. století, varhany z 19. století. Při rekonstrukci fasád prováděných v letech 1999 - 2001 zjištěné nálezy na stěnách objektu umožňují předpoklad, že kostel ve výrazně menší velikosti byl pravděpodobně stavěn již v 11. či 12. století. Od roku 1993 probíhá celková obnova kostela, jejíž náklady dnes dosahují částky 12 miliónů korun.

Na náměstí naproti kostelu stojí Mariánský sloup s plastikou Panny Marie z počátku 18. století a dnešní budova radnice čp. 119 - původně Panský dům, později využíván jako hostinec s porážkou, s řeznictvím. Pochází z pol. 18. století a architektonicky doplňuje soubor barokních staveb městečka.

Panský hospital (pozdější tzv. stará škola) čp. 5

Špitál pro šest mužů a šest žen založil hrabě Johan Ferdinand Kager-Globen. Budova byla postavena v letech 1738-1741 v barokním slohu. Kamenný vstupní portál nese štampachovský alianční znak. Interiér plochostropý s částečně dochovanou původní dispozicí.

Dům zámeckých kaplanů (fara) čp. 6

Nákladná barokní stavba pochází z roku 1701, fasáda členěna pilastry a průběžnými římsami, střecha mansardová. Vstupní portál se znakem hrabat Thurn-Walssasina. Interiér plochostropý s pozdně barokními štukovými rámy. Před budovou stojí drobná výklenková kaple s trojúhelným štítem.

Hřbitovní kaple Panny Marie Bolestné

Na jihovýchodním okraji městečka se rozkládá nový hřbitov se hřbitovní kaplí Panny Marie Bolestné postavenou v roce 1751. Byla založena farářem Matyášem Jiřím Manizerem, duchovním ve Valči, který byl na své přání pohřben pod oltářem této kaple. Obdélná plochostropá loď je ukončena trojbokým presbytářem. Fasády jsou členěny liénami a čabakami. V nice trojúhelného štítu vstupního průčelí stávala soška sv. Barbory. V letech 1990-1993 proběhly zásluhou valečských rodáků záchranné práce na kapli a hřbitově.

Severně od hřbitova, v ulici Podbořanské se dochoval pozdně barokní panský špýchar a dále bývalý panský mlýn čp. 29 zřejmě z 1. poloviny 19. století. Z té doby pochází patrně i kovárna čp. 31 s otevřeným dřevěným přístřeškem.

Barokní, klasicistní i lidová architektura

V městečku se dochovalo velké množství barokních a klasicistních domů i soubor staveb lidové architektury. Tyto objekty v sobě uchovávají původní formy lidového stavitelství, kdy přízemí bylo

roubené a patro z hrázděné konstrukce. Z nejvýznamnějších domů to jsou čp. 15, 16 a 19 v ulici Podhradní, dům čp. 44 v ulici Široké (Jeřeňské) má ve své hrázděné konstrukci patra zachovány výplně z tyčoviny a mazanici s hřebenovými vpichy.

Poslední ukázky prostého obydlí představují domy čp. 47 v Dolní ulici i klasicistní dům čp.56 v Horní ulici, štítové střechy jsou hrázděné. Patrový dům čp. 82 v ulici Růžové má přízemí roubené a patro z hrázděné konstrukce. Přízemí i patro roubené obsahuje čum čp. 115 na Trhovém náměstí, jehož štítová strana směrem do ulice Karlovarské je dekorativně obložena eternitovými šablonami.

Mohutný patrový dům čp.130 na Trhovém náměstí je ve své hmotě pozdně barokní, přízemí má ze smíšeného zdiva, patro z hrázděné konstrukce. Obdobného charakteru je i sousední dům čp. 132 s klasicistní úpravou fasády. Vedle domu čp. 157 v Horní ulici se dochoval drobný objekt výměnku s roubenou konstrukcí. I další objekty v městečku mají uplatněny hrázděné konstrukce. Dále se zde nachází několik roubených stodol, jako u domu čp. 80,83,84 a 116 se širokými průjezdními vraty.

